

2. Кравченко М. В. Проблеми управління показниками дефіциту державного бюджету України в умовах нестабільних темпів розвитку економіки. *Економіка*. 2016. №15. С. 95–98.
3. Оспішева В. І. Фінанси: Курс для фінансистів: навч. посібн. Київ, 2008. 567 с.
4. Сова О. Ю. Проблема дефіцитності державного бюджету і шляхи її розв'язання. *Фінанси України*. 2004. №5. С.83–87.
5. Федосов В. М. Бюджетна система: підручник. Київ: ЦУЛ, 2017. 871 с.

Буртняк Ігор Миколайович
ст. гр. ФМ-11, ТНЕУ

Савіцький Владислав Русланович
ст. гр. ФМ-11, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доцент Савчук С. В.

ФІНАНСУВАННЯ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТИХ ФІНАНСІВ

На початку ХХІ ст. стало очевидним, що світова культура, як духовна основа людського життя, не менш ніж моральні та етичні цінності зазнає серйозної кризи. Економічний прагматизм і витіснення гуманітарного начала із суспільного життя перетворилися у повсякденну практику і стали невід'ємною складовою сучасного життя.

У нинішніх реаліях розвитку української держави у контексті подолання кризових явищ в її соціально-економічній сфері особливо важливим є вирішення завдань розвитку і відтворення людського капіталу, і саме соціальні орієнтири посідають тут чільне місце. У цьому аспекті галузь культури і мистецтва слід розглядати у якості ефективного інструменту розширеного відтворення людського потенціалу, який відповідає вимогам інноваційної економіки. Тому створення і надання суспільних благ у галузі культури і мистецтва нині є одним з ключових завдань практично для усіх держав світу.

Галузь культури і мистецтва поєднує в собі різні види діяльності та організації, які надають послуги населенню [1, с. 178] і вирізняються великою неоднорідністю за своїм комерційним потенціалом.

Необхідно відмітити, що сьогодні важливою проблемою є визначення складових галузі культури і мистецтва. В Україні перелік закладів культури і мистецтва чітко визначений в бюджетному законодавстві, а саме в бюджетній класифікації. Тимчасовою класифікацією видатків і кредитування з місцевих бюджетів [2], яка до цього часу застосовувалася в процесі фінансування бюджетної сфери на місцевому рівні, найбільш повно розкриваються складові галузі культури і мистецтва: творчі спілки;

театри; філармонії, музичні колективи і ансамблі та інші мистецькі заклади та заходи; видатки на заходи, передбачені державними і місцевими програмами розвитку культури і мистецтва; фінансова підтримка гастрольної діяльності; бібліотеки; музеї і виставки; палаци і будинки культури, клуби та інші заклади клубного типу; школи естетичного виховання дітей; кінематографія; інші культурно-освітні заклади та заходи. На наш погляд, запропонований перелік не можна вважати повним, адже культурна складова властива і деяким закладам освіти, книговидаванню, аудіо- і відеовиробництву.

Серед науковців [3] актуальною є думка, що підтримкою держави мають користуватися стратегічні заклади і складові культури: музично-драматичний і драматичний театр, оперний театр, симфонічна музика. Усі інші види мистецтв і культури повинні регламентуватися виключно через політику оподаткування і передання у власність окремих груп. Відтак множинність по-різному орієнтованих цінностей, створюваних у процесі функціонування сфери культури, визначає необхідність багатоканальності її фінансування. При цьому залежно від мети діяльності конкретного об'єкта культури необхідно визначати і канал фінансування, який найбільшою мірою здатний сприяти її досягненню.

Варто наголосити, що специфіка галузі культури і мистецтва полягає в тому, що ці заклади не лише проводять заходи щодо демонстрації, а й виконують функцію по створенню, збереженню, збиранню і вивченню культурної спадщини фондів, художніх творів, яка прямо не пов'язана з конкретним споживачем. Однак без її реалізації неможливо забезпечити доступ громадян до культурних цінностей та культурної спадщини.

Поряд з цим, специфіка діяльності установ культури обумовлена і низкою інших факторів, зокрема: значною часткою невизначеності (так званих «творчих ризиків»); високим ступенем залежності від людського фактора; комплексністю діяльності і складністю вимірювання кінцевих, виражених в конкретних значеннях, результатів, що впливає на фінансову діяльність таких установ. При цьому слід зазначити, що основні результати культурно-мистецької діяльності таких установ виражаються в основному у відкладеному соціальному ефекті і проявляються у збільшенні інтелектуального потенціалу, зміні ціннісних орієнтацій і поведінки людини.

Варто акцентувати, що в управлінні державними і комунальними закладами культури застосовується переважно пряме адміністрування. Однак переконані, що в сучасних умовах система фінансово-господарських та адміністративних механізмів, побудована на цих засадах, є малоефективною, оскільки:

1) вкрай недостатнє, «залишкове» бюджетне фінансування, побудоване за зрівняльним принципом, не є стимулом для розвитку культурно-мистецького життя;

2) майже 90% закладів культури України перебувають у власності територіальних громад, тобто не підпорядковані Міністерству культури. Зазначені показники, звісно, цілком відповідають демократичним принципам, але, з іншого боку, помітно утруднюють державне регулювання культурно-мистецького життя, що в умовах формування його нової національної та державно-політичної ідентичності є, як мінімум, дуже бажаним [1, с. 179].

Крім того, до критичного рівня погіршився матеріально-технічний стан мережі культурних та культурно-освітніх закладів, матеріальне забезпечення і соціальний статус працівників цієї галузі. Так, за статистичними даними, середня заробітна плата працівників бібліотек, архівів, музеїв та інших закладів культури є значно нижчою середньої заробітної плати загалом по Україні [4].

У структурі сукупних витрат домогосподарств України витрати на відпочинок і культуру коливаються в межах 2% від загальної величини грошових витрат або близько 70 грн. у розрахунку на одне домогосподарство на місяць (табл. 1), що, на нашу думку, є вкрай незадовільним.

Таблиця 1

**Витрати домогосподарств України на відпочинок і культуру
у 2013-2017 роках [5]**

	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
У середньому на одне домогосподарство, грн.	76,95	69,76	75,16	80,63	117,72
У % до споживчих витрат	2,5	2,1	1,8	1,5	1,8
У % до грошових витрат	2,2	1,9	1,7	1,4	1,7

Таким чином, наведені вище дані доводять, що завдання створення належних умов, які б забезпечили доступність культурно-мистецьких благ для населення залишається пріоритетним для органів державної влади і управління. Відтак на державному і місцевому рівнях необхідно докласти максимум зусиль для збереження та розвитку базового рівня культури – різноманітних мистецьких навчальних закладів, аматорських художніх колективів, поширення культурного туризму, залучення учнівської молоді до творчої діяльності, підтримку краєзнавчих програм, пропаганду та збереження культурної спадщини. Бюджетна підтримка була багато в

чому є невідповідною тим завданням, які стояли перед галуззю культури і мистецтва. Численні податкові та інші пільги, які схвалювали уряди впродовж останніх десятиріч, як правило, не торкалися роботи вітчизняних закладів культури. Тому необхідно, щоб культурно-мистецька сфера почала нарешті отримувати фінансування від держави відповідно тим масштабним завданням, які стоять перед нею.

На жаль, змушені констатувати, що, не дивлячись на періодичні намагання, за роки незалежності в Україні не вдалося створити цілісної та ефективної системи сприяння розвитку недержавного сектору в культурі - відсутні важелі непрямого державного фінансування (зокрема, податкові пільги та інші преференції), фрагментарним та суперечливим є законодавство в частині регулювання діяльності неприбуткових організацій, не відпрацьовані механізми підтримки культурно-мистецьких проектів (спонсорство, меценатство, конкурсне надання грантів). Таким чином, держава і дотепер не розробила комплексу дієвих механізмів стимулювання та регулювання розвитку недержавних закладів культури. Між тим, світовий досвід доводить, що саме така багатоукладна модель культурно-мистецького життя є найбільш ефективною [6, с. 48].

Відтак виокремлені вище ознаки кризової ситуації зумовлюють необхідність докорінної модернізації механізму фінансування установ культури і мистецтва. При цьому предметом фінансового регулювання у сфері культури і мистецтва, на нашу думку, мають стати:

- соціально-культурна значущість створюваних продуктів, міра їх участі у процесі збереження і розвитку вітчизняної культури в Україні;
- цільова спрямованість виділення бюджетних коштів, тобто визначення напрямів діяльності закладів культури і мистецтва, які потребують пріоритетної фінансової підтримки;
- формування оптимальної структури фінансових ресурсів закладів культури і мистецтва у контексті співвідношення власних і бюджетних коштів.

Література:

- 1) Кізима Т. О., Крупка А. Я. Модернізація фінансового інструментарію розвитку культури і мистецтва в Україні. Формування фінансового механізму сталого розвитку України: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко та д.е.н., доц. О. І. Тулай. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. С. 178-189.
- 2) Тимчасова класифікація видатків та кредитування місцевих бюджетів (з перехідною таблицею до функціональної класифікації видатків та кредитування бюджету) / Наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011р. №11. URL: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/16737462>.
- 3) Розпутенко І. В., Москаленко С. О. Пріоритетні напрями розвитку гуманітарної сфери в Україні в контексті політичного процесу. Державне

управління: теорія та практика. 2012. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2012_2_8.

- 4) Про соціально–економічне становище України (за даними Державної служби статистики України). URL: www.ukrstat.gov.ua.
- 5) Витрати і ресурси домогосподарств України у 2013-2017 роках (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України): Статистичний збірник. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
- 6) Кізима Т. О. Фінансове забезпечення розвитку культурно-мистецьких індустрій в Україні. Наукові записки Національного університету «Острозька академія», Серія «Економіка». 2017. Вип. 6 (34). С. 47-51.

Вацик Ярослав Васильович
ст. гр. ФМ-11, ТНЕУ

Кізима Тетяна Олексіївна
д.е.н., професор, професор кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ

ВЕКТОРИ РАЦІОНАЛІЗАЦІЇ БОРГОВОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ

В сучасних вітчизняних реаліях значно активізувалися процеси, пов'язані зі стрімким поширенням у фінансовій поведінці українських домогосподарств її боргової складової.

Під борговою поведінкою домогосподарств прийнято вважати «діяльність членів домогосподарств, у процесі якої відбувається запозичення коштів насамперед на умовах поверненості та строковості, а також (якщо це обумовлено угодою) платності. Тобто, специфічною ознакою боргової поведінки є безпосередньо процес позичання коштів та подальше обслуговування утвореного боргу» [1, с. 41].

За твердженням фахівців компанії GfK Ukraine, яка проводила дослідження щодо планів українців здійснювати у майбутньому запозичення [2], майже половина опитаних респондентів планують позичити найближчим часом кошти з метою покриття щоденних витрат, для купівлі побутової техніки. Причому більшість із тих, хто має намір позичати, планують звернутися до банку (71%), а також скористатися безвідсотковою позикою фізичних осіб (28% від тих, хто планує взяти гроші в борг). Принагідно зазначимо, що лише 25% респондентів мають кредитну історію в бюро кредитних історій, причому третя частина з них зверталася за кредитним рейтингом. Половина опитаних не потребують будь-яких додаткових знань щодо особистих фінансів. Решта ж виявили зацікавленість такими темами, як: планування особистого бюджету, контроль щоденних витрат, вибір способів заощаджень та запозичень.